

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

XXIV
(1975)

Уредник

Проф. др МИЛОРАД ВАСОВИЋ
Директор Етнографског института САНУ

Редакциони одбор

МИЛОРАД ВАСОВИЋ, МИЛКА ЈОВАНОВИЋ, МИРОСЛАВ ДРАШКИЋ

Примљено на седници Научног већа Етнографског института
Српске академије наука и уметности 1 јула 1975.

БЕОГРАД
1975.

Мирослав Драшкић

РАЗМАТРАЊЕ О ПОЈМУ НАРОДА И НАЦИЈЕ СА ОСВРТОМ НА МИШЉЕЊА У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ НАУЧНОЈ ЛИТЕРАТУРИ

До данашњег дана ни домаћа ни светска научна мисао није дала задовољавајуће дефиниције тако сложених друштвених појава какве су *народ* и *нација*.

Ни једна постојећа дефиниција није избегла шематизовање стварности. Парафразирајући речи Стипе Шувара, може се рећи да и народ и нација — као друштвене појаве које одређују живот појединаца — остају некако „непрозирне“, тешко одредиве.¹ То се уочава не само у етнолошкој већ и у социолошкој, политиколошкој и другој литератури.

Сасвим је разумљиво да је тешко научно решавати и рашчлањавати однос појаве ако саме те појаве нису научно дефинисане. Различитости у схватању и одређивању појма народа и нације изазивају и различитости у проучавању њихових односа.

И сама терминологија ових појава, не само у научним дисциплинама него у многим језицима у свету није издиференцирана. У неким живим језицима (на пример у енглеском и француском) народ и нација су истоветни појмови, тј. означавају исту друштвену заједницу. У српскохрватском језику појам народ тек у новије време односи се на етничку заједницу старијег постања, док се појам нације односи на одређену историјско-друштвену или, најчешће, (погрешно) историјско-етничку заједницу својствену епохи капитализма и социјализма.² У многим словенским језицима (словачком, чешком, пољском), баш као и код наших Словенаца, постоји разлика између традиционалне и народне културе. Ово друго у значењу националне културе, из чега се изводи закључак да се појам народ употребљава у значењу нације.³

---

1. Stipe Šuvar, *Odrednice nacije s marksističkog stajališta, prigod definiranju nacije*, Nacionalno i nacionalističko, Marksistički centar, Split 1974, str. 13.

2. Stipe Šuvar, *Unitarizam i nacionalizam u suvremenoj jugoslovenskoj stvarnosti*, Nacionalno i nacionalističko, Marksistički centar, Split 1974, str. 161.

3. Stipe Šuvar, *Unitarizam i nacionalizam u suvremenoj jugoslovenskoj stvarnosti*, str. 161.

Тек релативно скоро, у прошлој деценији, Миленко С. Филиповић скренуо је пажњу на живу истину да се не само у нашој етнологији већ и шире — у свету, није посвећивало довољно пажње сâмом „етносу“. „Очекивали бисмо у етнологији, као у науци о етносу, да ће проблем и појам самог етноса бити ако не у средишту а оно бар у почетку и у основи теорије о етносу. Међутим, врло је карактеристично да је у етнолошкој науци и у већ огромној етнолошкој литератури самом појму етноса посвећена сразмерно незнатна пажња: узима се етнос као нешто што се разуме само по себи.“⁴ Наравно, под „етносом“ се подразумевају разне етничке формације од још историјски неиздиференцираних „етничких заједница“ до рода, братства, племена и народа. Користећи резултате С. М. Широкогорова и К. Дитмера, Миленко Филиповић све ове заједнице сматра променљивим величинама, језички и културно хомогеним, ендогамним и свесним свог постојања у којима се продужавају и мењају наследне особине (биолошко прилагођавања), а што значи да ни један етнос није стабилан него — посматран у току историјских збивања — динамичан ефекат равнотеже између центрипеталних и центрифугалних сила које утичу на стварање и распадање друштвених заједница.⁵

Наравно да занемаривање теорије о самом етносу, како у свету тако и у југословенској етнолошкој литератури, није, ипак, сметало самој етнологији да се развија и напредује и да допринесе бољем познавању разних људских група или етноса. У свету су проучаване и етногенезе читавих народа (особито у СССР), а нарочито њихове културе (посебно и англо-америчком свету).

Тек у најновије доба совјетски етнологији посвећују пажњу теорији етноса, посебно Јулијус Бромлеј, који је за последње две—три године публиковао и неколико радова и једну књигу посвећену тој проблематици.⁶ Међутим, ни Ј. Бромлеј ни други совјетски аутори нису до краја решили основне проблеме народа и нације.

И у нашој земљи етнологија није заостајала, иако јој је недостајало теоријски приступ о етносу. У низу етнолошких прилога третиране су опште етнолошке појаве заједничке за читаво човечанство и истражене посебне етнолошке појаве и особине као последица засебног етничког развика сваког појединог етноса (етничке групе, племена и народа). Штавише, у нашој земљи су постојали веома повољни услови за непосредна теренска истраживања. То се и искористило, што доказује обилна грађа, публикована у едицијама: *Насеља и порекло становништва — Српске академије наука и*

4. Milenko S. Filipović, *Stvaranje etničkih grupa na planinama*, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, Radovi, knj. XVIII, odeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 6, Sarajevo 1961, str. 103.

5. Nav. delo, str. 103.

6. J. B. Бромлеј, *Етнос и ендогамија*, Совјетска етнографија, 6, Москва 1969; Исти, *О термину „етнос“*, Зборник за народни живот и обичаје Јужних Славена, књ. 45, Југословенска академија знаности и умјетности, Загреб 1971, стр. 187—194; Исти, *Етнос и етнографија*, Совјетска академија наука, Москва 1973, 1—283.

уметности у Београду; Зборник за народни живот и обичаје Јужних Славена — Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу; Гласник Земаљског музеја — у Сарајеву, Гласник Етнографског музеја у Београду и другим часописима и зборницима покренутим после рата у скоро сваком већем културном и административном центру.

Наравно, многе проблеме из области проучавања етничких група, етноса, отворио је још Јован Цвијић, у свом делу *Балканско полуострво и јужнословенске земље*.⁷ Непотребно је истицати колики је значај Јован Цвијић придавао миграцијама у етногенези и распореду етноса на Балканском полуострву. Многе проблеме, на конкретним теренским истраживањима, разрешио је Јован Ердељановић, нарочито у својим проучавањима формирања црногорских племена.⁸ Из његовог материјала могу се данас извући одређене законитости у развитку низа етничких група или етноса на нашем тлу.

Ипак, недостатак теоријских радова о етносу у нашој етнологији у савремено доба доводи до неиздиференцираности појмова, што се у последње време нарочито одражава на друштвеним појавама народа и нација, који се често у различито изреченим формулацијама сматрају једним истим појмом. Додуше, и у осталим, етнологији блиским научним дисциплинама, уочава се иста појава, мада је, истину говорећи, социологија ту ипак нешто одређенија.

У свом, у суштини, теоријском делу *Основе Етнологије*, Јован Ердељановић је обратио пажњу само на род (генс, клан), братство и племе које је исправно сматрао крвнородственичким друштвеним заједницама.⁹ Народ одређује, чини се, у контексту говорећи о држави „Држава може створити и само једно јако разгранато и чврсто уједињено племе; али, великом већином, држава постаје од више племена, сродних по пореклу и по језику, кад се удруже у чврсту народну целину ради заједничке одбране и ради успешнијег напредовања“.¹⁰

Боривоје Бробњаковић такође је обратио пажњу само да крвнородничке друштвене заједнице: род, братство и племе. Појаве народа и нације као друштвене заједнице не разматра, већ их само помиње као појаве чија се суштина разуме сама по себи.¹¹

Мирко Барјактаровић, разматрајући ову проблематику, анализира друштвене заједнице од чопора или ловачко-сабирачких хорди до племена. Од сматра да су ловачко-сабирачке хорде, у којима је практикована природна подела рада, као друштвени организми вре-

7. Јован Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Београд књ. I 1922 и књ. II 1931.

8. Јован Ердељановић, *Неке црте у формирању племена код Динарских Срба*, Гласник географског друштва, св 5, Београд 1921, стр. 67—80.

9. Јован Ердељановић, *Основе етнологије*, Београд 1936, стр. 35.

10. Исти, *Основе етнологије*, стр. 39.

11. Боривоје Дробњаковић, *Етнологија народа Југославије*, први део, Универзитет у Београду, Београд 1960, стр. 85.

меном прерасли у чвршће крвнородственичке родовске, па касније и племенске заједнице (ове друге као шире организације од рода). По њему, често припадник не само једног рода већ и припадник једног племена, тврди да генеолошки потиче од истога претка са свима из свога племена, по коме се често назива и сама група. Стога и само то име означава сродничку повезаност. Такве традиције и осећање крвне сродности везују и спајају све оне који се на тај начин исказују као племеници.¹² Међутим, ни Мирко Барјактаровић се не упушта у разматрање одређивања друштвених заједница као што су народ и нација.

Маријана Гушић је посредно скренула пажњу на чињеницу да у етнолошкој југословенској литератури недостају макар и минимална теоријска разматрања о народима и нацијама као етничким, социјалним, дакле, друштвеним заједницама. У једној својој монографији каже: „У средишту савремених етнолошких истраживања стоји проблем постанка етничких организама од којих сваки поједини данас представљају народе, нације. Етнографски процеси, њихови почеци, импулси који их изазивају, миграционе силе које их покрећу, ток и укрштање тих процеса, коначно њихове последице на основу којих се народи рађају, наступају са својим историјским бићем и на крају гасну, нестају и умиру, као престарели организам, све то стоји пред нама, изазива нашу научну радозналост и нука нас да загледамо у дубину тих процеса. Јер само на основу познавања оног развојног процеса у току којег се народи појављују у историјском свијетлу, моћи ћемо утврдити основне почетке импулса историјског збивања уопће.“¹³ Износѐћи на свеобухватан начин све моњуће друштвене и етнографске процесе који су формирали етничку групу Безјаке и интегрисали их у хрватски народ, Маријани Гушић, ипак не даје било какве теориске одреднице о народу и нацији, већ их такође а priori прихвата.

Наша социологија је обратила више пажње овим друштвеним појавама. Али и ту са извесном празнином. Више пажње посветила је нацији, а мање народу. Вероватно због тога што је народ као друштвена заједница заиста пре свега предмет етнолошких истраживања. Ипак, Радомир Лукић посвећује посебну пажњу народу, па каже: „Тако се поступно у оквиру државе племена сједињују у више заједнице, у народе... Народи се не развијају искључиво на територијалној основи. У народе се сједињују племена, тј. крвнородственичке заједнице и народ стога чини такође једну крвнородственичку заједницу, заједницу људи истог порекла. Народи се у Европи

12. Др Мирко Барјактаровић, *Настајање људских заједница и њихови међусобни додир*, Расизам расе и расне предрасуде, Зборник радова, Антрополошко друштво Југославије, посебно издање, св. 2, Београд 1974, стр. 85—86; Исти, *О етничком опредељењу*, Гласник етнографског музеја, бр. 33, Београд 1970, стр. 69—91.

13. Маријана Гушић, *Етничка група Безјаци*, Зборник за народни живот и обичаје Јужних Славена, бр. 43, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1967, стр. 7—8.

развијају током робовласништва и феудализма.“¹⁴ Ова констатација Радомира Лукића у основи се слаже са напред изнетим Ердешановићевим мишљењем да се народи формирају у оквиру државе као крвнородственичке заједнице. Мишљење Радомира Лукића да је у развитку друштвених заједница народ још недовољно јако повезана заједница, у коме још има елемената скупа услед недовољне производње и неразвијеног саобраћаја у феудализму,¹⁵ може се схватити само ако се мисли да је народ истовремено и територијална заједница. Иначе, као крвнородственичка заједница народ је био и остао чврсто повезан организам управо због свог основног етничког карактера (повезан све док евентуално не дође до историјски условљене асимилације).

И историчар Фердо Чулиновић, разматрајући феномене нације и етничке заједнице, такође обраћа пажњу на теоријско питање народа. „Народ у етничком смислу означаје свеукупност припадника једне одређене етничке скупине... са унутрашњим етничким јединством с истовјетним интеграционим и диференцијационим обилежјем.“¹⁶ Фердо Чулиновић, чини се, под народом подразумева „етничку заједницу“ (уопштено речено) која може бити шира и ужа и код које је основни чинилац сродност њених делова с обзиром на језик и културу на одређеном етничком подручју а да за то не мора постојати и заједница животних интереса.¹⁷ Дакле, и Фердо Чулиновић народ пре свега сматра крвнородственичком, а не територијалном друштвеном заједницом.

По мишљењу Радослава Стојановића, етничким заједницама могуће је сматрати крвнородственичке групе као што су род, племе и народ које настају спајањем сродних племена или етничким асимилацијама. Радослав Стојановић у својим разматрањима каже да је у историјском процесу настајања друштава народ последња заједница која је настала повезивањем етничких, крвнородственичких, друштвених група или етничким асимилацијама у чијем се дањем развојном процесу може изгубити првобитна крвнородственичка база. То значи да унутар једног народа, како каже Радослав Стојановић, није могуће замислити постојање различитих крвнородственичких етничких група које би припадале том народу. Припадници једног народа су то, био где и у којој средини да живе. Они се могу исимоловати у туђој средини, али и не морају. Међутим, ако асимилација представља крај за један народ, спајање народа у нацију не значи крај постојања народа који чине ту нацију. Ту се налази битна раз-

14. Др Радомир Д. Лукић, *Основи социологије*, Универзитет у Београду, Београд 1970, стр. 334.

15. Исти, *Нав. дело*, стр. 335.

16. Ferdo Čulinović, *Nacija i etnička zajednica*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 45, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1971, str. 234.

17. Исти, *Нав. дело*, стр. 235.

лика између народа и нације, јер, народ је етничка заједница, а нација то не мора бити.¹⁸

Ту стоји основни проблем у овом разматрању. Јер, изван број аутора у Југославији сматра да је нација етничка заједница (да се задржим само на ауторима из наше земље, мада има оних који тако мисле и у другим земљама света).

Тако Едвард Кардељ даје дефиницију по којој је нација „специфична народна заједница настала на основи друштвене поделе рада епохе капитализма на компактној територији у оквиру заједничког језика и блиске етничке и културне сродности уопште“.¹⁹

Фердо Чулиновић у својим сложеним разматрањима о овој проблематици на неколико места дефинише нацију као етничку категорију (не одвајајући је битно од народа). На једном месту каже: „Нација је специфична форма уједињавања људи у унутрашњу јединствену етничку јединицу, чију унутрашњу повезаност обиљежава истовјетност језика, јединство националног карактера и културе уопће, заједнице животних интереса народа на компактном подручју, а то јединство припадника ове скупине изражава се кроз њихову националну свијест“.²⁰

Стипе Шувар, аутор бројних чланака на тему национално и националистичко, још је одређенији у том погледу јер каже да је „нација етничка скупина најновијег историјског постојања и јавља се као резултат повезивања људи, што га намеће ступањ производних снага и продукциони однос у епохи капитализма“.²¹ На једном другом месту проширује ову своју дефиницију, али не одустаје да је нација етничка категорија, па каже: Нација је виша, велика, сложена етничка заједница, што се формира и у капитализму и у социјализму, а темељи се на посједовању територија, књижевног језика као опћенационалног медија опћења, на јединству економског привређивања у облику националних економских интереса и националних економија, на политичкој организованости и интегритетности“.²²

Као што сам напред напоменуо, извесни етнологии у својим разматрањима сматрају нацију етничком категоријом, што се заправо више види из контекста него из њиховог одређеног става о овој проблематици. Анализа бројних етнoлошких студија, чланака и прилога јасно би показала неиздиференцираност појма народа и нације.

На основу изнетих мишљења и разматрања, поставља се, дакле, питање да ли су народ и нација две у суштини различите друштвене заједнице, две квалитативно различите друштвене појаве?

18. Radoslav Stojanović, *Razmatranja o međunacionalnim odnosima u Jugoslaviji*, Delo, br. 2 godina XVII, februar 1971. Beograd str. 183.

19. Edvard Kardelj, *Razvoj slovenačkog nacionalnog pitanja*, Beograd 1957, str. 104.

20. Ferdo Čulinović, *Nav. delo*, str. 233.

21. Stipe Šušvar, *Nacija i međunacionalni odnosi*, Zagreb 1970, str.

15.

22. Stipe Šušvar, *Odrednice nacije s marksističkog stajališta*, str. 23.

Не заузимајући никакав категоричан став о овој толико сложеној друштвеној проблематици, изнећу нека размишљања која иду у прилог да су то ипак два различита појма, који произлазе из такође две у суштини различите друштвене појаве.

Историјски материализам није ослободио науку недостатка да се без тешкоћа одреди појам нације. Ни Маркс, ни Енгелс, ни Лењин нису дали никакве дефиниције нације. Они су дали само основе за разумевање ове појаве. Према њиховом схватању, настанак нација се везује за развој капиталистичких друштвених односа. Међутим, како је тај развој текао у свету неравномерно, тако се и процес националног формирања различитих друштвених група јавља негде раније, негде касније.

Покушаји политиколога, и у свету и у Југославији, који су учињени с циљем да се објасни ова друштвена појава довели су до већег броја дефиниција нације. То је најбоља потврда да појам нације није заиста још дефинисан на више или мање задовољавајући начин. Национална је свест код сваке друштвене групе резултат бројних и разноврсних друштвено-историјски условљених чинилаца својствених само одређеној групи. Што је за једну било од битне важности за конституисање националне свести, за другу то није морало имати значаја (територија, економски живот, језик, култура, религија и остало).

Свака дефиниција нације, дакле, дозвољава опасност да се живот и стварност шематизују. Тако и под ону познату Стаљинову дефиницију да је нација историјска категорија која се јавља на бази заједнице језика, територије, економског живота и психичке конституције која се испољава у заједници културе,²³ не бисмо могли подвести све нације. Јединство језика, на пример, не представља битан услов за стварање свих нација, што доказују многи примери из света. Зато би се могао прихватити став Едварда Кардеља да језик не представља битан елеменат нације у смислу уједињујућег или разједињујућег чиниоца.²⁴ Познато је да Срби и Хрвати говоре истим језиком, али су, ипак, две нације. Оно што је још битније за ово разматрање јесте и чињеница да у оквиру српске нације има етничких или друштвених група које не само што говоре различитим дијалектима (који су такође врста „народног“ говора) већ и потпуно различитим језиком, иако су по националном осећању Срби. Најбољи пример су Власи у источној Србији, чији је матерњи језик један из породице романских језика, са знатним фондом речи словенског порекла.²⁵ Томе иде у прилог и низ етнолошких примера да посто-

23. Ј. В. Стаљин, *Марксизам и национално питање*, Марксизам и национално-колонијално питање, Београд 1947, стр. 10.

24. Edvard Kardelj, *Nav. delo*, str. 49.

25. Условно га називамо „влашким“ језиком мада не постоје лингвистичке студије о том говору. Зна се да су и истарски Власи говорили специфичним романским говором. О томе видети: Сретга Пецињацки, *Неколико података из неготинског и вршачко-паланачког диштрикта у 1736. години*, Развитак, бр. 1, Зајечар 1969, стр. 80. и фуснота 26.

јање племенске свести не спречава настајање националне свести која се може формирати, ако се стекну и сви други друштвено-политички чиниоци, упоредо са племенском. Најбољи пример је чињеница да данас у Југославији постоје црногорска и албанска нација у којима и даље постоје и племенска свест.

Према томе, сасвим је научно исправан став Радослава Стојановића, који каже да се у историјским и савременим процесима настајања нација може запазити чињеница да оне често настају и од различитих етничких група и да те етничке групе настављају да живе као издвојене и хомогене унутар једне исте нације. Он наводи примере из западне Европе, док за нације других континената то сматра готово правилом. Шаролики етнички састав афричких националних држава доказује да је тешко прихватити став по коме би нације настале тек након стапања ових група у јединствену етничку скупину.²⁶

На основу бројних примера из света, а и из наше земље, јасно произлази да процес настајања нација не зависи од етничких елемената. Друштвени, политички, економски, културни и уопште историјски услови најпре доводе до тога да на извесном ступњу развика друштва настане такав облик територијалних друштава као што су нације.²⁷

То је углавном и став социолога. Не наводећи све друге, ослањам се на мишљење Радомира Лукића о овом питању, који каже: „С развојем производње и саобраћаја, мешавином разних народа, од становништва које је сједињено територијалним и економским везама тако да представљају једно друштво ствара се поступно нација. Нација је територијална заједница, али много чвршћа од народа, а људи који је чине нису истог порекла...“²⁸

Дакле, нација није етничка категорија. Народ је крвнородственичка друштвена заједница. Оно што даје хомогеност и чврстину народу јесте његова крвнородственичка база, етничка компонента. Оно, пак, што даје хомогеност нацији јесте њено заједништво на бази територије и економике.

Могло би се, ипак, оставити за дискусију који је елемент битнији за одржавање ових друштвених заједница у евентуално истоветно датим друштвено-историјским условима: крвнородственичка база или територија. Но, без сумње, различити друштвено-историјски услови, различито и дејствују на оба ова елемента.

Оно што многе збуњује при разликовању народа од нације јесте развој европских друштава уопште. Уопштено гледајући, мада има изузетака, у европским историјским условима нације су углавном настале на територијама простирања једног народа, што не значи да је то опште правило за све нације у свету, па, према томе, и пресудан елемент за схватање ове друштвене појаве у целини.

26. Radoslav Stojanović, Nav. delo, str. 182.

27. Radoslav Stojanović, Nav. delo, str. 183.

28. Др Радомир Лукић, Нав. дело, стр. 335.

Као пример за ово мишљење може послужити и српска нација. Иако она данас припада европским друштвима којима су њихови народи са својим културама били један од важних чинилаца за конституисање, у конституисању српске нације имао је удела и већи број посебних етничких група, етноса, културно различитих од српског народа и српске нације. И то не само својом асимилацијом са српским народом (већ самим тим су његов суштински етнички део) већ својом интеграцијом у српску нацију остајући при томе самостојни у етничком смислу. Разне етничке групе, етноси, са посебним културним карактеристикама, па штавише и посебним језиком, чији се појединци национално осећају Србима, добар су доказ оваквом схватању друштвених појава као што су народ и нација.

Овакав став није у супротности са научним ставовима великих српских научника Јована Цвијића и Ердељановића, према којима су на етногенезу Јужних Словена, посебно на Србе, утицали балкански старинци, разне цивилизације и одређене мање етничке групе посебно.

Формирање српске нације умногоме доказује напред изнета мишљења о пресудним факторима у формирању нације уопште. Као што је познато, Србија је после пропасти средњовековне феудалне државе била ратиште на коме се сукобљавају турско и аустријско царство. У току великих европских ратова, подручје Србије било је више пута скоро евакуисано. У ретким мирнијим раздобљима од краја XIV века па све до средине XIX века слабо насељена родна земља привлачила је многе насељенике различитог етничког и културног састава, који су се кретали великим миграционим токовима које је уочио и фиксирао Јован Цвијић. То становништво је текло у Шумадију у четири главне групе селидбених струја из разних крајева данашње Југославије, највише из подручја Црне Горе, Босне и Херцеговине и Македоније.²⁹ Дакле, из подручја у којима ће се касније, у измењеним друштвено-историјским условима, од истог тог становништва формирати посебне националне групације. Главну масу тог становништва чинила је тзв. „динарска“ струја насељеника, чији су главни део били стари Рашани — народ средњовековне српске државе — са државотворном свесношћу. Услед сеоба, у многим областима је „једно становништво смењено са другим, друкчијих особа, негде језика, а често друкчијег дијалекта. Настала су укрштања становништва, које се услед миграција измешало, и извршили су се разноврсни етнички и етно-биолошки процеси, који су умногоме изменили етнички тип појединих области: често је нестало старог покрајинског или историјског средњовековног народног типа и образовао се нов етнички амалгам“.³⁰

Иако није изричито изрекао, очигледно је Јован Цвијић фиксирао једно време и објаснио један процес који је у суштини био процес стварања српске нације и њене културе.

29. Јован Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, I, стр. 161 — 182.

30. Јован Цвијић, *Нав. дело*, I, стр. 163 — 164.

Познати хрватски социјални антрополог Вера Ерлих недавно је на свој начин интерпретирала ово Цвијићево раније изнето мишљење. У Србији је „код имиграната деловала извесна селекција, долазили су или остајали већином људи с борбеном традицијом, активни и подузетни. Контакти са западом и с новчаном економијом успоставили су се под повољним околностима: почеци трговине су настали органски и јачали су активну ноту у карактеру сељака. Та комбинација јуначке традиције и усељеничког полета остављала је више места заједничким циљевима и економским амбицијама... Сељаци су изградили државу у XIX веку без икакве елите феудалне или школоване, а то је редак случај у историји“³¹

Овакво интегрисано у српску нацију (а већим делом и асимпиловано у јединствени српски народ), то досељено становништво, према истраживањима истог аутора, у данашњим условима оставља трагове у свом менталном карактеру који проистиче из тзв. прединдустријске епохе. Српска нација, дакле, и данас још има елемената од оних досељеника из времена од XIV до XIX века. Делећи исту историјску судбину у истим економским условима, они су, са свим својим етничким различитостима које се појављују на различитим нивоима, створили нацију. А то су појаве за посебна истраживања и посебна теоријска разматрања.

---

31. Vera Stein — Erlich, *Regionalne razlike u emocionalnoj klimi*, Sociologija, br. 1, Beograd 1974, str. 68 — 69.

Miroslav Draškić

CONSIDERATIONS SUR LA NOTION DU PEUPLE ET DE LA NATION AVEC
UN APERÇU SPECIAL SUR LA LITTERATURE

Selon l'auteur la science n'a pas encore donné une définition complète de la nation qui aurait pu être généralement acceptée. Chaque définition de la nation peut provoquer le danger d'une schématisation de la réalité et de la vie. La conscience nationale de chaque groupe social est le résultat de nombreux et divers facteurs sociaux et historiques spécifiques seulement pour un groupe déterminé (vie économique, territoire, culture, langue, religion, etc.).

Certains auteurs yougoslaves, y compris les ethnologues, sont d'avis que la nation est une communauté ethnique des gens. Selon l'auteur les communautés ethniques sont des groupes consanguins comme en sont, par exemple, la lignée, la tribu et le peuple. Le peuple se forma dans le régime d'esclavage et dans le feudalisme par l'union de tribus congénères ou par assimilation ethnique. Cependant, les éléments sociaux, politiques, économiques, culturels et historiques du capitalisme et du socialisme sont décisifs pour la formation d'une nation. Les éléments ethniques ne sont pas décisifs dans la formation des nations. Si, en Europe, la nation avait été formée dans la plupart des cas sur le territoire de l'extension d'un peuple, on ne peut pas dire que c'était une règle pour toutes les nations.

Alors, la différence essentielle entre le peuple et la nation est celle que le peuple est une communauté ethnique (congénère) tandis que la nation ne doit pas l'être.

Les faits ethnologiques de différents groupes sociaux dans le monde et de la nation serbe confirment cette thèse de l'auteur. La nation serbe appartient aux sociétés européennes dans lesquelles leur peuple et leur culture représentaient un des facteurs les plus importants dans leur formation. Cependant, dans la formation du peuple serbe aussi les autres groupes ethniques avaient une certaine influence. Le meilleur exemple en est le groupe ethnique romain des Valaques qui diffère en culture et en langue du peuple serbe. Cependant, certains individus se sentent quand même Serbes.